

סוג הבחינה: א. בגרות לבתי ספר על-יסודיים

ב. בגרות לנבחנים אקסטרניים

מועד הבחינה: קיץ תשס"ט, 2009

מספר השאלון: 904441

נספח: תכנית הלימודים (לשאלון 05 בלבד) לנבחנים אקסטרניים – 05

ספרות עברית וכללית

2 יחידות לימוד

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שעתיים ושלושה רבעים.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה חמישה פרקים.

- פרק ראשון – שירה (שירת ימי-הביניים, שירת ביאליק, שירת המאה ה-20)
- פרק שני – סיפור קצר
- פרק שלישי – רומאן ונובלה
- פרק רביעי – דרמה
- פרק חמישי – סיפור שלא נלמד

משלושת הפרקים הראשונים יש לבחור בשני פרקים, ולענות על השאלות לפי ההוראות בכל פרק (כל פרק – 28 נקודות).

הפרק הרביעי (דרמה – 28 נקודות) והפרק החמישי (סיפור שלא נלמד – 16 נקודות) הם חובה. עליך לענות על השאלות שבהם לפי ההוראות בכל פרק.

ג. חומר עזר מותר בשימוש: רשימה מודפסת של היצירות שנלמדו.

ד. הוראות מיוחדות: (1) רשום בראש כל תשובה את מספר הפרק ואת מספר השאלה שבחרת להשיב עליה.

(2) חובה לצרף למחברת את רשימת היצירות שנלמדו.

(3) אין להדגים באמצעות אותה יצירה בתשובות שונות.

(4) שים לב לכתב, לכתוב, לפיסוק ולכללי הדקדוק.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב בטיטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה). רשום "טיטה" בראש כל עמוד טיטה. רישום טיטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

ב ה צ ל ח ה !

ה ש א ל ו ת

מהפרקים הראשון, השני והשלישי עליך לענות על השאלות בשני פרקים בלבד,
לפי ההוראות בכל פרק (לכל פרק – 28 נקודות).

פרק ראשון – שירה (שירת ימי הביניים, שירת ביאליק, שירת המאה ה-20)

אם בחרת בפרק זה (שאלות 1-17), ענה על שתי שאלות,
כל שאלה על שיר מאת משורר אחר (לכל שאלה – 14 נקודות).

שירת ימי הביניים

1. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחרייך.

רְאֵה שֶׁמֶשׁ / שלמה אבן-גבירול

רְאֵה שֶׁמֶשׁ לַעֲת עָרַב אֲדָמָה / כְּאֵלּוּ לְבִשָּׁה תּוֹלַע לְמַכָּסָה.
תִּפְשֵׁט פְּאֲתֵי צְפוֹן וַיִּמְיֵן / וְרוּחַ יָם בְּאַרְגָּמָן תִּכְסֶּה.
וְאַרְצֵן – עֲזֹבָה אוֹתָהּ עֲרָמָה / בְּצֵל הַלִּילָה תִּלִּין וְתַחֲסֶה.
וְהַשֶּׁחַק אֲזִי קָדַר, כְּאֵלּוּ / בְּשֶׁק עַל מוֹת יְקוֹתֵי אֵל מְכָסָה.

תאר את התפתחות תמונת הטבע בשיר.

האם תמונה זו מכינה את הקורא לסיום השיר? נמק והדגם את דבריך.

2. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחרייך.

כְּתַב סְתִיו / שלמה אבן-גבירול

כְּתַב סְתִיו בְּדִיו מְטָרָיו וּבְרִבְבֵיכִיו
וּבְעֵט בְּרִקְיוֹ הַמְּאִירִים וְכַף עֶבְיוֹ.
מִכְתָּב עָלִי גֵן מִתְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן
לֹא נִתְכַּנּוּ כְּהֵם לְחוֹשֵׁב בְּמַחֲשָׁבָיו.
לְכֵן, בְּעֵת חֲמֻדָּה אֲדָמָה פְּגִי שֶׁחַק,
רְקָמָה עָלִי בְּדֵי עֲרוּגוֹת כְּכוֹכְבֵיכִיו.

התמונה בשיר מתארת קשר הדדי בין גורמי הטבע, היוצרים יחדיו יופי רב.

הסבר והדגם קביעה זו.

3. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

כְּתָנוֹת פְּסִים / משה אבן-עזרא

כְּתָנוֹת פְּסִים / לְבַשׁ הַגָּן / וּכְסוֹת רַקְמָה / עָלֵי דִשְׁאוֹ,
וּמְעִיל תְּשֻׁבִין / עֲטָה כָּל-עֵץ / וּלְכָל-עֵין / הֶרְאָה פְּלֹאוֹ.
כָּל-צִיץ חֲדָשׁ / לְזִמְן חֲדָשׁ / יֵצֵא שׁוֹחֵק / לְקַרְאֵת בּוֹאוֹ –
אֲךְ לְפָנֶיהֶם / שׁוֹשֵׁן עֶבֶר, / מְלֶךְ, כִּי עַל / הוֹרֵם כְּסֹאוֹ.
יֵצֵא מִבֵּין / מְשֻׁמֵּר עָלָיו / וַיִּשְׁנֶה אֶת / בְּגָדֵי כְּלָאוֹ.
מִי לֹא-יִשְׁתָּה / יֵינוּ עָלָיו / הָאִישׁ הַהוּא / יִשָּׂא חֲטָאוֹ!

מה מאפיין את תיאור הגן בשיר, וכיצד תיאור זה משמש דרך שכנוע להזמנה למשתה היין?

שירת ביאליק

4. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

אם יש את נפשך לדעת / חיים נחמן ביאליק

- בית 1
- אם-יש את-נפשך לדעת את-המעין
ממנו שאבו אחיך המומתיים
בימי הרעה עז כנה, תעצומות נפש,
צאת שמחים לקראת מנת, לפשט את-הצנאר
אל-כל-מאכלת מרוטה, אל-כל-קרדם נטוי,
לעלות על-המוקד, לקפץ אל-המדורה,
וב"אחד" למות מות קדושים –
- בית 2
- אם-יש את-נפשך לדעת את-המעין
ממנו שאבו אחיך המדכאים
בין מצרי שאול ומצוקות *שחת, בין עקרבאים –
תנחומות אל, בטחון, עצמה, ארך רוח
וכח ברזל לשאת יד-כל-עמל, שכם
הנטוי לסבל חיי סחי ומאס, לסבל
בלי קץ, בלי גבול, בלי אחרית –
- בית 3
- אם-תאכה לראות את-החיק אליו נשפכו
כל-המעוות עמך, לבו, נפשו ומררתו –
מקום כמים נתכו, פרצו שאגותיו,
שאגות המרגיזות בטן שאול תחתיות,
אנחות שמפחדן סמר גם-השטן,
נהי מפוצץ צור, אך לא קשי לב האויב
העז מצור, הקשה מן-השטן –
- בית 4
- אם-יש את-נפשך לדעת את-המעין
אל-ראשו מלטו אבותיך משאת נפשם,
תורתם, קדשי קדשיהם – ניצילום ;
אם-תאכה דעת את-המחבא בו נשמרה –
ובעצם טהרה – רוח עמך הפכירה,
שגם בשבעה חיי חרפה, רק וכלמה
שיבתה לא-הובישה חמדת נעוריה –
- בית 5
- אם-תאכה דעת את-האם הרחמניה,
האם הזקנה, האהבת, הנאמנה,
שבכרמים רבים אספה דמעוות בנה האבד,
ובחמלה גדולה כוננה כל-אשוריו,
תכסהו בצל פנפיה, תישנהו על-ברקיה –

בית 6

הוי, אַח נַעֲנֶה ! אִם לֹא-תִדַע לָךְ כָּל-אַלֶּה –
אַל - בֵּית הַמֶּדְבָּר שֶׁסוּר, הַיֶּשֶׁן וְהַנּוֹשֵׁן,
בְּלִילֵי טִבַּת הָאֲרָכִים, הַשׁוֹמְמִים,
בְּיָמֵי הַתְּמוּזָה הַבְּעֵרִים, הַלְהֵטִים,
כַּחֲסֵם הַיּוֹם, בַּשַּׁחַר אוֹ בַּנֶּשֶׁף לְיָלֵה,
וְאִם-עוֹד הוֹתִיר אֶל לְפִלִיטָה שְׂרִיד מִצָּעַר –
אֲזוֹ אוֹלֵי גַם-כִּיּוֹם תִּרְאֶינָה בּוֹ עֵינֶיךָ
בְּשִׁפְעַת צְלָלֵי קִירוֹתָיו, בְּעֶרְפֶּל,
בְּאַחַת זְנוּיָתוֹ אוֹ עַל-יַד-תְּנוּרוֹ
שֶׁבָּלִים בּוֹדְדוֹת, כְּצֵל מִמָּה-שֶׁאֵבֵד,
יְהוּדִים קְדָרִים, פְּנִים צְמָקִים וּמְצַרְרִים,
יְהוּדִים בְּנֵי הַגְּלוּת, מְשֻׁכֵי כֹבֵד *עֲלֵה,
הַמְנַשִּׁים אֶת-עַמְלֵם בְּדָף שֶׁל-גְּמֵרָא בְּלֵה,
מְשַׁפְּיָחִים רִישָׁם בְּמִדְרַשׁ שִׁיחוֹת מְנִי קָדָם
וּמְשִׁיחִים אֶת-דְּאָגָתָם בְּמִזְמוּרֵי תְהִלִּים –
(אָהָה ! מַה-נִּקְלָה וְעֲלוּבָה זֶה הַמְרָאָה
בְּעֵינֵי זֶר לֹא-יָבִין !) אֲזוֹ גִּבְרֵךְ לְבָבְךָ,
כִּי רָגְלֶךָ עַל-מִפְתַּן בֵּית חֵינּוֹ תִדְרֹךְ,
וְעֵינֶךָ תִּרְאֶה אוֹצַר נִשְׁמַתָּנוּ.

בית 7

וְאִם לֹא-לֶקַח אֶל מִמֶּךָ כָּל-רוּחַ קִדְשׁוֹ
וַיּוֹתֵר עוֹד מִתְּנַחֲמוֹתָיו בְּלִבְכֶךָ,
וַיִּשְׁכַּח תּוֹחֶלֶת אֲמַת לְיָמִים טוֹבִים מֵאַלֶּה
נִגְיָה עוֹד לְפַעֲמִים *מִפְּלִשֵׁי מַחֲשָׁפָיו –
אֲזוֹ דַע לָךְ וּשְׁמַע, הֵה, אַחֵי הַנַּעֲנֶה !
כִּי רַק זִיק מִצֵּל הוּא, רַק נִיצוּץ פְּלִיטָה קָטָן,
אֲשֶׁר בְּגִס הַתְּמַלֵּט מִן-הָאֵשׁ הַגְּדוּלָה
הַאִירוֹ אֲבוֹתֶיךָ עַל-מִזְבְּחָם תָּמִיד.
וּמִי יוֹדֵעַ אִם לֹא-נִחְלִי דְמַעוֹתֵיהֶם
הָעֵבִירוֹנוּ וַיְבִיאֵנוּ עַד-הַלֵּם
וּבִתְפִלָּתָם מֵאֵת אֲדֹנָי שְׂאֵלוֹנוּ ;
וּבְמִוֹתָם צִוּוּ לָנוּ אֶת-הַחַיִּים –
הַחַיִּים עַד-הָעוֹלָם !

הסבר את הקשר של שני הבתים האחרונים בשיר (בתים 6-7) לבתים הקודמים להם

(בתים 1-5). הדגם את דבריך.

5. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

לְבַדִּי / חיים נחמן ביאליק

בְּלֶם נִשָּׂא הָרוּחַ, בְּלֶם סִחַף הָאוֹר,
שִׁירָה חֲדָשָׁה אֶת-בְּקֶר חַיִּיהֶם הִרְגִּינָה;
וְאֲנִי גּוֹזֵל בְּךָ, נִשְׁתַּפְּחֵתִי מִלֵּב
תַּחַת כַּנְפֵי הַשְּׂכִינָה.

בְּדָד, בְּדָד נִשְׁאַרְתִּי, וְהַשְּׂכִינָה אֶף-הִיא
כַּנֶּף יְמִינָה הַשְּׂבוּרָה עַל-רֵאשֵׁי הָרַעֲיָדָה.
יָדַע לְבִי אֶת-לִבָּהּ: חֲרָד חֲרָדָה עָלַי,
עַל-כַּנְּהָ, עַל יַחֲיָדָה.

כָּכֵר נִתְגַּרְשָׁה מִכָּל הַזְּוִיּוֹת, רַק-עוֹד
פָּנַח סֶתֶר שׁוֹמְמָה וּקְטֹנָה נִשְׁאַרָה -
בֵּית-הַמְדַרְשׁ - וְתַתְּכֶם בְּצֵל, וְאֶהֱי
עִמָּה יַחַד בְּצָרָה.

וּכְשֶׁכֶּלֶה לְבָבִי לַחֲלוֹן, לְאוֹר,
וּכְשֶׁצֶר-לִי הַמְּקוֹם מִתַּחַת לְכַנְפָּה -
כְּבִשָּׁה רֵאשָׁה בְּכַתְּפִי, וְדַמְעָתָה עַל-דָּף
גְּמֻרְתִּי *נִטְפָּה.

חֲרָשׁ בְּכַתֵּה עָלַי וְתַתְּכֶם עָלַי,
וּכְמוֹ שָׂכָה בְּכַנְפָּה הַשְּׂבוּרָה בְּעַדִּי:
"בְּלֶם נִשָּׂא הָרוּחַ, בְּלֶם פָּרְחוּ לָהֶם,
וְאִנְתֵּר לְבַדִּי, לְבַדִּי..."

וּכְעֵין סִיּוֹם שָׁל-קִינָה עֲתִיקָה מְאֹד,
וּכְעֵין תְּפִלָּה, בְּקִשָּׁה וְחֲרָדָה כְּאַחַת,
שֶׁמְעָה אֲזַנִּי בְּבִכְיָה הַחֲרִישִׁית הִיא
וּבְדַמְעָה הִיא הָרוּתַחַת -

השיר מבטא את הרגשות המעורבים של הדובר כלפי בית המדרש.

תאר רגשות אלה, והסבר שתי דרכי עיצוב התורמות לביטויים.

שירת המאה ה-20

שירי שאול טשרניחובסקי

6. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

ראי אדמה / שאול טשרניחובסקי

ראי, אדמה, פי היינו בזבזנים עד מאד!
בחיך, מלון-ברכה, מעון סתר, זרע טמנו...
לא עוד פניני זגוגיות של פסמת, זרע חטה כבדה,
גרגר שעורה חתול בתם, שבלת-שוועל חרדה.

ראי, אדמה, פי היינו בזבזנים עד מאד:
פרחי פרחים כך טמנו רעננים ובהוד.
אשר נשקתם השמש מנשיקתה ראשונה,
מצניע חן עם יפה קלח, קטרת כוסו נכונה.
ועד שידעו צהרים בעצם הצער התם,

הא לך הטובים בכנינו, נער טהר-חלומות.
כרי לב, נקיי כפיים, טרם חלאת אדמות,
וארג יומם עודו שתי ארג תקוות יום יבא,
אין לנו טובים מכל אלה. את הראית? ואיפה?

ואת תכסי על כל אלה. יעל הצמח בעתו!
מאה שערים הוד נכח, קדש לעם מכוכתו!
ברוך קרבנם בסוד מנת, כפר חיינו בהוד...
ראי, אדמה, פי היינו בזבזנים עד מאד!
ובטרם רוו טל בקר בחלומות-אור נבטם.

הסבר כיצד ציורי הלשון בשיר זה, הלקוחים מתחום עבודת האדמה, משקפים הן את תחושת השכול והן את התקווה והנחמה.

7. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

לא רגעי שנת, טבע / שאול טשרניחובסקי

לא רגעי שנת, טבע וחלומות מתקו,
רק רגש בך אראה וסערות הקרב:
על מרום שיא הרינד ובמכרות עמקו,
בתהומות הישימון ובצל חביון עב.

כי תאבל נפשי, ופצעי יזעקו,
תקוותי תבלנה בשושן בסתו,
אנודה למקום שם משברים נאקו,
למקום צוקיו זרים צור אדיר נשב.

אז בשתי מגלים הרבים בסלעים,
שהמה, בהתמוללם, שבים לרגעים,
וטור מטור זרום, גל וגבר מגל;

מצורים נכלמתי, שהמה בגאונם
אל מחץ משברים, אל נהמם והמונם
יסגירו את לבם, וראשיהם אל על...

הסבר מדוע המשורר בוחר לנוד "למקום שם משברים נאקו", / "למקום צוקיו זרים
צור אדיר נשב.", ומה הוא חווה מול נוף זה. הדגם את דבריך.

8. קרא את השיר שלפניך מתוך המחזור "שירים לאילאיל", וענה על השאלה שאחריו.

שירים לאילאיל / שאול טשרניחובסקי

את אינך יודעת, מה מאד יפּיפּית !

מה זקופות רגליך,

מה נפלא הקו

המרמז עד חמדת שוקיך

בעזמה וברך, בגנדרנות ובחן,

בעקבות בת-גלים על גבי תל-חול

שלאחר הכרית –

את אינך יודעת, מה מאד יפּיפּית !

את אינך יודעת, מה מאד יפּיפּית !

עיניך שני שקדים

חצובים כרום-ים,

כשבויות סוד-בְּרֵאשִׁית, וכעדים

למסתרי גזרה בשפת עדי-עד

לך קוראים, ומפתים ומקסמים בצו –

קפאת ולא עגית –

את אינך יודעת, עד מה יפּיפּית !

את אינך יודעת, מה מאד יפּיפּית !

ובאשרי, ברנעים

את כלך שלי

במשוכה נסער און-פְּרָאִים,

את תפוסה ולא תפוסה, ביד ולא ביד,

נכבשה וּחְפְּשִׁיהָ, בניצוץ פליט-אש,

כאפרח קן-סיס –

את אינך יודעת, עד מה יפּיפּית !

ציורי הלשון שבאמצעותם המשורר מתאר את אהובתו מעניקים לדמותה
ממד של מסתורין וריחוק.
הסבר והדגם קביעה זו.

9. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

הוי, ארְצִי! מוֹלְדֵתִי! / שאול טשרניחובסקי

תָּכּוּל-לַיְלֹת וַיִּלַּל-תַּנִּים.

מִשְׁאֲבָה נוֹקְשֵׁת.

הוֹי, הוֹי, אֶרֶץ תְּמַדַּת-לֵב!

הַשְּׁמִיר, הַשִּׁית.

בִּיר סוּד יְתוֹם בְּגֹב.

בְּשָׁמַיִם עֵיט.

מְטֻלִיּוֹת מְדַבֵּר נְחוּל.

שְׁבִיל זְרוּעַ שְׁחֵלֶת.

בְּנֵם שֶׁל אוֹר טוֹבֵעַ כָּל,

וְעַל פְּנֵי כָל הַתְּכַלֵּת.

הוֹי, אֶרְצִי מוֹלְדֵתִי!

הַר-טְרָשִׁים קָרַח.

עֶדְרַת עֲלֻפָּה: שָׁה וַגְּדִי.

זֶהב-הַדָּר שְׁמַח.

מַנְזָרִים, גַּל, מִצְבָּה,

כְּפוֹת-טֵיט עַל בֵּית.

מוֹשְׁבָה לֹא-נוֹשְׁבָה,

זֵית אֶל זֵית.

אֶרֶץ! אֶרֶץ-מוֹרְשָׁה!

הֶקֶל רַב-כְּפָיִם.

גְּדָר-קו-צֶבֶר רָשַׁע.

נַחַל כְּמַה הַמַּיִם.

רֵיחַ פְּרֻדְסִי-אָבִיב.

שִׁיר-צִלְצֵל גְּמֻלֶת.

חַל-חֹלוֹת לַיָּם סָבִיב.

צֵל שְׁקֵמָה נוֹפֵלֶת.

אֶרֶץ-נְחֵלֶת מְדַבֵּר-סִין!

קָסָם כּוֹכְבֵי לְכָת.

הֶבֶל-יַעַם הַחַמְסִין,

מְלוֹנָה בְּשֵׁלֶכֶת.

כְּרָם-גֶּפֶן נִים-לֹא-נִים.

תֵּל חֶרֶבָה נְחֵרֶשֶׁת.

מה מאפיין את התיאור של ארץ-ישראל בשיר, ואיזה יחס כלפיה משקף תיאור זה?

הדגם את דבריך.

10. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

יְשָׁה / חיים גורי

הַאֵיל בָּא אַחֲרוֹן.

וְלֹא יָדַע אֲבָרְהָם כִּי הוּא

מְשִׁיב לְשֵׁאלַת הַיָּלֵד,

רְאשִׁית-אוֹנוֹ בְּעֵת יוֹמוֹ עָרַב.

נְשָׂא רֵאשׁוֹ הַשֶּׁב.

בְּרֵאוֹתוֹ כִּי לֹא תָלֵם תָּלוּם

וְהַמְלֵאךְ נָצַב –

נְשָׁרָה הַמְּאֻכָּלֶת מִיָּדוֹ

הַיָּלֵד שֶׁהִתַּר מְאֻסְרֵיו

רָאָה אֶת גֹּב אֲבִיו.

יִצְחָק, כְּמִסְפָּר, לֹא הֵעֲלָה קָרְבָּן.

הוּא חֵי יָמִים רַבִּים,

רָאָה בְּטוֹב, עַד אוֹר עֵינָיו כָּהָה.

אֲכַל אֶת הַשָּׂעָה הַהִיא הוֹרִישׁ לְצִאֲצִאִיו.

הֵם נוֹלָדִים

וּמְאֻכָּלֶת כָּלֶבֶם.

במה שונה סיפור העקדה בשיר זה מסיפור העקדה המקראי, ואילו משמעויות רגשיות

ורעיונות נובעות משוני זה? הדגם את דבריך.

11. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחרייך.

מעשה ביונה / חיים גורי

מעשה ביונה
שירדה על כתפי מרומים,
קלה מאוד,
מנגות עיר הקסד והרחמים.

דמננו יחדיו
שעה תמימה ובינינו הרוח.
רציתי לאמור לה:
תמימה, יונה תמימה,
מצאת לך מקום לנות.

מעשה ביונה
שצנחה עד כתפי,
לכנה, חמה.

עד נגעו בה שפתי
והיתה נוצתה אדומה.

כיצד מעוצב בשיר זה המפגש בין האדם ליונה, ומהי לדעתך המשמעות של מפגש זה?

הדגם את דבריך.

12. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

אודיסס / חיים גורי

ובשובו אל עיר מולדתו מִצָּא יָם
וְדָגִים שׁוֹנִים וְעֵשֶׂב צָף עַל הַגְּלִים אֲטִיִּים
וְשָׁמֶשׁ נִחְלָשׁת בְּשׁוּלֵי שָׁמַיִם.

טעות לעולם חוזרת, אִמֵּר אֹדִיסֵס בְּלִבּוֹ הָעֵיף
וְחֹזֵר עַד פְּרֶשֶׁת-הַדְּרָכִים הַסְּמוּכָה לְעִיר הַשְּׂכָנָה,
לְמִצָּא אֶת הַדְּרָךְ אֶל עִיר מוֹלְדֹתוֹ שְׁלֵא הִיְתָה מִיָּם.

הַלֵּךְ עֵיף כְּחֹלֶם וּמִתְגַּעְגַּע מֵאֵד
בֵּין אֲנָשִׁים שֶׁדָּבְרוּ יְנִית אַחֲרָת.
הַמְּלִים שֶׁנִּטְל עִמּוֹ כְּצִידָה לְדְרָךְ הַמַּסְעוֹת, גּוֹעוּ בֵּינֵתָיִם.

רָגַע חָשֵׁב כִּי נִרְדָּם לְיָמִים רַבִּים
וְחֹזֵר אֶל אֲנָשִׁים שְׁלֵא תָמָהוּ בְּרֵאוֹתָם אוֹתוֹ
וְלֵא קָרְעוּ עֵינָיִם.

הוּא שָׁאֵל אוֹתָם בְּתַנּוּעוֹת וְהֵם נִסּוּ לְהַבִּין אוֹתוֹ
מִתּוֹךְ הַמְּרַחֲקִים.
הָאֲרָגְמָן הַסְּגִיל וְהַלֵּךְ בְּשׁוּלֵי אוֹתָם שָׁמַיִם.

קִמּוּ הַמְּבַגְרִים וְנִטְלוּ אֶת הַיְלָדִים שֶׁעָמְדוּ סְבִיבוֹ בְּמַעְגָּל
וּמְשָׁכוֹ אוֹתָם.
וְאוֹר אַחַר אוֹר הִצְהִיב בְּבֵית אַחַר בֵּית.

כָּא טַל וְיָרַד עַל רֵאשׁוֹ.
בְּאֵה רוּחַ וְנִשְׁקָה לְשִׁפְתָיו.
כָּאוּ מֵיִם וְשִׁטְפוּ רַגְלָיו כְּאֲבְרִיקְלִיָּה הַדְּקָנָה.
וְלֵא רָאוּ אֶת הַצְּלָקָתָהּ וְהִמְשִׁיכוּ בְּמוֹרָד כְּדְרָךְ הַמֵּיִם.

כיצד השיר המודרני "אודיסס" מספר מחדש את סיומו של הסיפור המיתולוגי, ומהי המשמעות של חידוש זה? הדגם את דבריך.

13. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

שיר 21 מתוך מחזור השירים **יְרִיד הַמַּזְרָח** / חיים גורי

עורכי השתיקות, אפלה מהרהרת מעל גגותיה. עוד נביא שפה רע לו, גם בשבת.	בקשו רחמים עליה שפך עולה לה, שפך, בנראה, יעלה לה. שוב משהו תנכ"י. שוב לא מחולה היא. ילדה טובה, שומעת פעם ועוד פעם בקול יחזקאל, חיה בדמיה. ועוד זה מדבר וזה בא, קורא באזני ירושלים. מפחדת פן יבלע לה – עצלתים חמות, מפרשי רוח ערב, כמו ברודוס, נניח. שמועה רדומה. שוב קולות באביב הכבד – אחי הצעיר? הודיה, האם אתה יודע? האם אתה שומע? עודעודית. דומה לעצמה.
קלבים אפרים. נביאי האויבים בליה, בדרך מדרגות האבן, בדרך פרדסי הליה. קרב יום אשר הוא לא יום ולא לילה. קולות כאבק, פית נחר בסלם השמים. יפה לדמעות. יפה ליבוש פביסה, מגדל שמש. מי יגן על שלה מפניה? אחי הצעיר? הודיה, האם אתה יודע? ולא יד אדני על כתפי. אדמה וזיתים מכסיפים.	

על פי השיר, מדוע יש לבקש רחמים על הארץ?
הסבר ונמק את דבריך, ובסס אותם על דוגמאות מהשיר.

14. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

שיר זְהֵרָה אֶלְפִסְיָה / ארו ביטון

זֹהֵרָה אֶלְפִסְיָה
וּמָרַת הַחֶצֶר אֶצֶל מַחְמַד הַחֲמִישִׁי בְּרַבַּת בְּמָרוֹק.
אוֹמְרִים עָלֶיהָ שֶׁכָּאֲשֶׁר שָׂרָה,
לְחַמוּ חִילִים בְּסַבִּינִים
לְפֶלֶס דְּרָךְ בְּהַמּוֹן
לְהַגִּיעַ אֶל שׁוּלֵי שְׁמֵלְתָהּ
לְנַשֵּׁק אֶת קִצּוֹת אֶצְבְּעוֹתֶיהָ
לְשִׁים כֶּסֶף רִיאָל לְאוֹת תּוֹדָה
זֹהֵרָה אֶלְפִסְיָה,
הַיּוֹם, נִתֵּן לְמַצָּא אוֹתָהּ
בְּאֶשְׁקֵלוֹן, בְּעֵתִיקוֹת ג', לְיַד לְשַׁכַּת הַסַּעַד,
רֵיחַ שְׁיָרִים שֶׁל קַפְסָאוֹת סְרֵדִינִים עַל שֶׁלֶחַן מִתְנַוֵּדָד בֵּין שְׁלֹשׁ רַגְלִים,
שְׁטִיחֵי מְלֶךְ מְרַהִיבִים מְרַבָּבִים עַל מִשַׁת סוֹכְנוֹת,
בְּחֵלֹק בְּקָר בְּהוּי
שְׁעוֹת בְּמֶרְאֵה
בְּצַבְעֵי אֶפּוֹר זֹלִים
וּכְשֶׁהִיא אוֹמְרָת:
מַחְמַד הַחֲמִישִׁי אִישׁוֹן עֵינָיו
אֵינְךָ מִבֵּין כְּרֹגַע הָרֵאשׁוֹן.
לְזֹהֵרָה אֶלְפִסְיָה קוֹל צְרוּד,
לֵב צְלוּל וְעֵינָיִם שׁוֹבְעוֹת אֶהְבָּה.
זֹהֵרָה אֶלְפִסְיָה.

מהי המחאה המובעת בשיר, וכיצד היא מעוצבת בו? הדגם את דבריך.

15. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

דברי רקע ראשוניים / ארוז ביטון

אמי אמי

מכפר השיחים היְרְקִים בְּיָרֵק אַחַר.
מִגֵּן הַצְּפָרִים הַמְחֲלִיבוֹת חֵלֶב מְתוֹק מְכַל מְתוֹק.
מַעֲרֵשׁ זְמִירֵי אֶלֶף לַיְלָה וְעוֹד לַיְלָה.

אמי אמי

שֶׁהֲרִחִיקָה רַעוֹת
בְּאֶצְבָּעוֹת צְרָדוֹת
בְּהִלָּקְאוֹת חֲזָה
וּבְשֵׁם כָּל הָאֲמָהוֹת.

אבי אבי

אֲשֶׁר עָסַק בַּעוֹלָמוֹת
אֲשֶׁר קָדַשׁ שְׁבָתוֹת בְּעֶרְאֵק נְקִי
אֲשֶׁר הָיָה בְּקִי מְאִין כְּמוֹהוּ
בְּהִלְכוֹת בַּיִת כְּנֶסֶת.

אני אני

שֶׁהֲרִחַקְתִּי עֲצָמִי
רַחֵק אֶל תוֹךְ לְבִי
שֶׁכְּשֶׁהֲכַל הָיוּ יְשָׁנִים
הָיִיתִי מְשֻׁנָּן
הֲרַחֵק אֶל תוֹךְ לְבִי
מִסוֹת קִטְנוֹת שֶׁל בֶּן
בִּיהוּדִית
מְרוֹקְאִית.

הסבר והדגם כיצד יסודות מבניים בשיר (חלוקה לבתים, חזרות, ניגודים) בונים את

משמעותו.

16. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

תקציר שיחה / ארז ביטון

מה זה להיות אוֹתֵנְטִי,

לרוץ באמצע דיזינגוף ולצעוק ביהודית מרוקאית.

"אנא מן אלמגרב אנא מן אלמגרב"

(אני מהרי האטלס אני מהרי האטלס).

מה זה להיות אוֹתֵנְטִי,

לשבת ברונל בצבעונין (עגאל נורביה, מיני לבוש),

או להכריז בקול: אני לא קוראים לי זהר אני זיש, אני זיש (שם מרוקאי).

וזה לא, וזה לא,

ובכל זאת טופחת שפה אחרת בפה עד פקוע חניכים,

ובכל זאת תוקפים ריחות דחויים ואהובים

ואני נופל בין העגות

אובד בכליל הקולות.

כיצד מבטא השיר את משבר הזהות של הדובר? הדגם את דבריך.

17. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

פגומים / ארז ביטון

על סף חצי בית בארץ ישראל
עמד אבי
מצביע לצדדים ואומר:
בהריסות האלה
נבנה פעם מטבח
לבשל בו זנב לניתן
ושור הפר,
ובהריסות האלה
נקים פנת תפלה
למצא מקום
למקדש מעט.
אבי נשאר בסף
ואני כל ימי
מצויב פגומים
אל לב השמים.

הסבר כיצד מעוצב בשיר הפער בין המשאלות והתקוות של האב ושל הבן לבין המציאות.

הדגם את דבריך.

פרק שני – סיפור קצר

אם בחרת פרק זה, ענה על שתיים מהשאלות 18-20 (לכל שאלה – 14 נקודות)

סיפור קצר (כולל סיפורים מאת עגנון)

18. סיפורים מאת עגנון וסיפורים עבריים מהמחצית השנייה של המאה-20

שים לב: בשאלה זו אין לענות על פי הסיפור "חיזו בטטה".
אנלוגיה, רמז מטרם (=מקדים), מוטיב ונקודת מפנה הם יסודות מבניים, התורמים לבניית המשמעות של הסיפור הקצר.
בחר בשניים מיסודות אלה והסבר כיצד כל אחד מהם תורם לבניית המשמעות של סיפור קצר אחד **או** של שני סיפורים קצרים שלמדת.

19. סיפורים מתורגמים

לעתים קרובות עלילת הסיפור הקצר מבוססת על תפיסה מוטעית של המציאות בעיני דמות מרכזית בסיפור.
הצג תפיסה כזו בסיפור קצר שלמדת. האם במהלך הסיפור חלה התפכחות בתפיסת המציאות של הדמות? הסבר והדגם את דבריך.

20. "חיזו בטטה" / סמי ברדוגו

קרא את הקטע שלפניך הלקוח מן הסיפור "חיזו בטטה", וענה על השאלה שאחריו.
ואת הבית אני חושב שאנחנו אוהבים יותר מכל דבר. אני ושמעון ואמא לא יכולים בלעדיו. כל אחד מתחבר לפינה שלו, כל אחד אוהב אותו מהזווית שלו. אמא מהחדר שלה דרך המטבח, השירותים והמרפסת, שמעון מהספה מול הטלוויזיה שקרובה לחדר שלו, ואני מהחדר שלי משקיף על הכול ואוהב איך שהכול נראה.
הסבר כיצד משקף קטע זה את ההתמודדות של חיזו (אדאורד) עם המציאות שהוא חי בה, ובמה שונה ההתמודדותו מזו של דמות נוספת ממשפחתו. הדגם את דבריך.

פרק שלישי – רומאן ונובלה

אם בחרת בפרק זה, ענה רק על אחת מהשאלות 21-24 (28 נקודות).

רומאן עברי, רומאן מתורגם, נובלה עברית או מתורגמת*

שים לב: על שאלות 21-22 תוכל לענות על פי רומאן או על פי נובלה* שלמדת (אין לענות בשאלות אלה על פי הרומאן "הדבר")

* אם בחרת להתבסס על נובלה, תוכל לבחור אך ורק מבין הנובלות האלה:
נמלים, עתליה, נביא, אחרי הילדות, שונא הנסים, כינורו של יוסי,
שלושה ימים וילד, לב הקיץ לב האור, חרבת ח'זעה, עוגיות המלח של סבתא סולטנה,
המינה ליזה, רדיקלים חופשיים, העיירה שבה נעצר הזמן, לב של כלב, הטבעת החנק,
(פיתול כפול), הזקן והים, טוניו קריגר, מוות בוונציה, הנשיקה למצורע, היונה, הורתו,
ברטלבי, גימילה.

21. יצירות רבות עוסקות בכמיהה להיבדלות לעומת הכמיהה לקשר אנושי ולהשתייכות למעגל חברתי (משפחה, חברים, בני לאום מסוים, ועוד).
הסבר והדגם כיצד מעוצבים שני רצונות מנוגדים אלה ברומאן או בנובלה שלמדת.

22. תאר חוויה של פרדה או של עמידה מול המוות ברומאן או בנובלה שלמדת.
הסבר את התפקיד של חוויה זו בבניית המשמעות של היצירה.
בתשובתך התייחס גם למשמעות המיקום של חוויה זו בעלילת היצירה.

הדבר / אלבר קאמי – שאלות 23-24

23. "אחי, צרה גדולה באה עליכם, ואתם ראויים לה, אחי [...]"
דברים אלה אומר האב פנלו בדרשתו הראשונה מעל דוכן הקתדרלה.
איזו עמדה משקפים דבריו?
תאר את השינויים שחלים בעמדתו במהלך הרומאן, והסבר את הגורמים לשינויים אלה.

24. תאר את ההתנהגות של שתי דמויות ברומאן "הדבר", והסבר את העמדות של כל אחת מדמויות אלה כלפי המגפה.

פרק רביעי – דרמה

שים לב: פרק זה הוא חובה.

בפרק זה ענה רק על אחת משאלות 25-28, על פי טרגדיה מאת סופוקלס או טרגדיה מאת שקספיר שלמדת (28 נקודות)

אדיפוס המלך או אנטיגונה / סופוקלס

25. ה"היבריס" (התנשאות, יהירות) של הגיבור הוא גורם מרכזי המניע את עלילת הטרגדיה. כיצד הדבר בא לידי ביטוי בטרגדיה שלמדת. הסבר והדגם את דבריך. האם בסיום הטרגדיה הגיבור מתפכח מה"היבריס"? נמק את דבריך.
26. הדבקות בעיקרון מולידה את הסבל הטרגי, אך גם את הגדולה של האדם. הסבר קביעה זו (על שני חלקיה) על פי מחזה של סופוקלס שלמדת. בסס את דבריך על שתי סצנות מן המחזה.

מקבת או המלט או המלך ליר או אותלו / טרגדיות של שקספיר

27. תאר את הופעתם של יסודות על-טבעיים או את שילובם של סמלים בטרגדיה של שקספיר שלמדת, והסבר את תפקידם במחזה.
28. הסבל הוא מרכיב מרכזי בטרגדיה. הסבר ממה נובע הסבל בטרגדיה של שקספיר שלמדת, ותאר כיצד הוא בא לידי ביטוי בשתי סצנות מהמחזה.

פרק חמישי – סיפור שלא נלמד

פרק זה הוא חובה – ענה על השאלה 29 (16 נקודות).

29. קרא את הסיפור שלפניך, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו.

הזבוב שחלם שהוא נשר / אאוגוסטו מונטרוסו*

מספרדית: טל ניצן-קרן

היה היה פעם זבוב שחלם כל לילה שהוא נשר ושהוא מעופף לו בהרי האלפים ובהרי האנדים.

בהתחלה לא ידע את נפשו מרוב אושר; אבל כעבור זמן-מה החל הדבר להעיק עליו, כי חש שהכנפיים גדולות מדי בשבילו, הגוף כבד מדי, המקור קשה מדי והציפורניים חזקות מדי; בקיצור, שכל המנגנון הגדול הזה מפריע לו לשוטט להנאתו על העוגות הטעימות או על הטינופות של בני-האדם, וגם להתנגש בכוונה התנגשויות מכאיבות בחלונות חדרו.

למעשה לא השתוקק להלך בגדולות, בגבהים, באוויר הפתוח, וגם לא למטה מזה, אבל כשהיה מתעורר, הצטער תמיד בכל לבו על שאינו נשר שמסוגל לנסוק להרים, והתעצב על שהוא זבוב, ולכן הרבה כל-כך להתעופף, ולהתרוצץ, ולחוג באוויר, עד אשר לאט-לאט, בלילה, שב והניח את רקותיו על הכר.

(מתוך הספר: הסימפוזיה הגמורה)

* אאוגוסטו מונטרוסו, סופר מגואטמלה (1921-2003)

א. מה הן התחושות והמחשבות של הזבוב כשהוא חולם וכשהוא מתעורר? (8 נקודות)

ב. מה אפשר ללמוד מהסיפור הזבוב שחלם שהוא נשר על האופי של בני האדם?

הדגם את דבריך. (8 נקודות)

ב ה צ ל ח ה !